

Пенсионното осигуряване в Европа

В НОРВЕГИЯ СЕ ОСИГУРЯВА ПРИБЛИЗИТЕЛНО ЕДНАКЪВ РЪСТ В ДОХОДИТЕ НА ПЕНСИОНЕРИТЕ И РАБОТЕЩОТО НАСЕЛЕНИЕ

При какви условия може да се получи пенсия в Норвегия? Хората, които живеят или работят в Норвегия, и някои групи норвежци, които работят извън страната, имат право на основна пенсия, ако на възраст между 16 и 66 години са плащали вноски в продължение на три години без прекъсване. Условието да са изплащали вноски в настоящето не се отнася за хора, които са се осигурявали поне 20 години (въз основа на периоди с различно местожителство) или имат право на допълнителна пенсия.

Сумата, която получават възрастните в Норвегия, се състои от основна пенсия, допълнителна пенсия и/или специфична добавка, както и възможни добавки за деца и брачен партньор (в зависимост от дохода).

На всеки човек, който се осигурявал, се гарантира минимална пенсия, щом навърши 67 години. Минималната пенсия се състои от основна пенсия и специфична добавка. За сам човек минималната пенсия за навършени години от 1.01.2000 г. е 84 204 крони годишно. За човек с брачен партньор под 60 години, който получава помощи, сумата е 107 676 крони годишно, а ако е над 60 години - 144 924 крони. Ако двамата съпрузи взимат минимална пенсия за навършени години, стойността ѝ е 72 456 крони за всеки от тях. Двама партньори, които живеят заедно без брак, имат същите права както женените двойки, ако преди това са имали брак помежду си или заедно имат деца. В противен случай за Националната осигурителна схема те са отделни домакинства.

Минималната пенсия за навършени години се увеличава с 12 000 крони годишно от 1.05.1998 г. По този начин се укрепва сигурността на Националната осигурителна схема и се подобрява жизнения стандарт на голяма група пенсионери със сравнително ниски доходи.

Кратка историческа справка за пенсионноосигурителната система

През 1936 г. в Норвегия се въвежда пенсия за хората, навършили 70 години. Тя се изплаща само на възрастни, които не разполагат със собствени средства. Това условие отпада през 1957 г., когато всички възрастни хора започват да получават еднаква пенсия. С Националната осигурителна схема през 1967 г. се въвежда една основна пенсия за всички пенсионери, но и възможност за допълнителна пенсия, която се добавя към основната. Целта е тази втора сума да се преодолее спадът в жизнения стандарт, който се наблюдава след пенсионирането.

Норвежката пенсионноосигурителна система преразпределя средствата от хората с високи доходи към хората с ниски или без каквито и да било доходи. Двата пола имат равни права.

Задължително се осигуряват всички,

които живеят или работят в Норвегия, както и определена категория норвежки граждани, които работят извън страната. Това е основополагащ принцип още от въвеждането на Националната осигурителна система. Пенсията по тази схема се изчисляват във връзка с определена базова сума, която за 1999 г. е 46 423 норвежки крони, а от 31.01.2000 г. е 46 950 крони.

Националната осигурителна схема (и пенсионноосигурителната схема) се финансира от вноските, които плащат щатните работници, хората със свободни професии, работодателите и с подкрепата на държавата. Размерът на вноските и на държавните субсидии се определя от парламента.

Вноските за щатните работници и самонаетите се изчисляват въз основа на доходите. Ако доходът е по-малък

62,6 години. Основната разлика тук се дължи на пенсията за инвалидност, отпускана на по-млади хора.

Пенсията за инвалидност спадат към отделна схема, която е и единствената възможност за ранно пенсиониране. Конкретни групи работници от общественния сектор също се пенсионират по-рано: пожарникари, полицаи и военни на 60 години, моряци на държавна служба - на 63, чистачи, надзиратели в затвори, авиодиспечери, медицински сестри, жп работници и шофьори на държавна служба - 65.

Основната пенсия се изчислява въз основа на осигурителния период и не зависи от дохода преди, нито от плащаните вноски

За пълна основна пенсия се изисква осигурителен период от най-малко 40 години.

Максимумът допълнителна пенсия, който се гарантира, е 171 612 крони.

Много от възрастните хора нямат възможност да получават пълна допълнителна пенсия. За тази цел се осигуряват допълнителни средства за хората, родени преди 1937 г. И се изисква те да са плащали вноски през определен период преди 1967 г. Тези допълнителни средства са само за годишен доход с размер до 5 пъти базовата сума (234 750 крони) за всяка календарна година. При хората, родени между

1898 и 1917 г., за пълна допълнителна пенсия се изискват 20 осигурителни години. За родените между 1918 и 1936 г. са необходими пенсионни точки за всяка година от 1967-а до годината на 69-ия им рожден ден. За доходи със стойност между 5 и 12 пъти базова сума остава изискването за 40 години. Допълнителните средства ще се изчерпят в края на 2007 г., когато Националната осигурителна схема вече ще е в състояние да поеме повече разходи и нови пенсионери ще имат възможност да получават пълна допълнителна пенсия.

Онези, които безвъзмездно се грижат за деца под 7 години, за инвалиди, болни или хора на преклонна възраст у дома си, получават 3 точки в допълнителната пенсионна схема. Това съответства на пенсията върху трудови доходи на стойност 187 800 крони.

Човекът, чийто брачен партньор е починал, на 67 години има право на пенсия за навършена възраст и може да получава или своята лична допълнителна пенсия, или 55% от общата сума от своята допълнителна пенсия и тази на починалия, ако това е по-изгодно за него.

За хората, които нямат или имат съвсем малка допълнителна пенсия, Националната осигурителна схема предвижда други добавки

Те се получават в пълен размер, ако осигурителният период е най-малко 40 години. При по-къс период се намалява пропорционално. Специфичните добавки се удържат от допълнителната пенсия.

За сам човек или женен, чийто партньор не е пенсионер към Националната осигурителна схема, тези добавки са 79,33% от базовата сума (37 248 крони). Ако партньорът е над 60 или повече години, добавките са 158,66% от базовата сума (74 496 крони). Ако двамата съпрузи получават минимална пенсия, добавките за всеки от тях са като за сам човек,

т. е. 79,33% от базовата сума (37 248 крони).

За пенсионер, женен за пенсионер, който получава допълнителна пенсия, специфичните добавки са 74% от базовата сума (43 740 крони). Но сумата от допълнителната пенсия и специфичните добавки не трябва да бъде по-ниска от удвоената стойност на специфичните добавки, т. е. 158,66% от базовата сума (74 496 крони). Същото се отнася и за съжителстващи партньори, които преди са имали брак или имат заедно деца.

Добавки за партньор или за деца

Пенсионер, който издържа своя брачен партньор (или партньор, с когото съжителства, но преди са били женени или имат заедно деца), а той не е пенсионер, има право на добавка до 50% от основната си пенсия. Тази добавка зависи от дохода и стига до 50% от приходите, надхвърлящи минималната пенсия за двойки, плюс 25% от базовата сума.

Ако пенсионер издържа дете под 18 години, може да получи добавка 30% от базовата сума (14 088 крони) за всяко дете. Тази добавка зависи от доходите по същия начин, както и добавката за партньор.

Осъвременяване на базовата сума става чрез гласуване в парламента, обикновено веднъж годишно, така че да влезе в сила от 1 май. Целта е да се осигури приблизително еднакъв ръст в доходите на пенсионерите и работещото население. Благодарение на формулата, използвана за изчисляване на допълнителните пенсии, осъвременяването на базовата сума влияе върху броя на пенсионните точки и така повишава пенсията на всички възрастни хора.

В края на миналия век (1999 г.) в Норвегия броят на пенсионерите е 631 220. От тях 248 150 души, или 39%, получават специфични добавки, а 548 818 души, или 87%, получават допълнителна пенсия.

През 1999 г. разходите за Националната осигурителна схема възлизат общо на 159 235 милиона крони. Това е приблизително 36,8% от държавния бюджет и бюджета за национално осигуряване и 13,6% от брутният национален продукт. Държавните субсидии за Националната осигурителна схема през 1999 г. са 44 192 милиона, или 27,8% от общите разходи за схемата. През 1999 г. по Националната осигурителна схема за пенсия са изразходвани 62 307 милиона крони, което е приблизително 5,2% от брутният национален продукт.

В голяма част от държавния сектор и в някои частни сектори работниците получават допълнителни суми чрез професионалните пенсионни схеми

В държавния сектор всички, които работят поне 14 часа седмично или получават заплата, която се равнява на половината от заплащането за пълен работен ден, участват в професионална пенсионна схема. В частния сектор тези работници са около 40%. Професионалната пенсионна схема в държавния сектор е свързана с Националната осигурителна схема. Такава пълна пенсия се получава най-малко след 30 години, ако човек е участвал в нея повече от 30 години.

Схемата за ранно пенсиониране, която е част от Националната осигурителна схема, се управлява съвместно от профсъюзите и работодатели-

те в индустриалния сектор. По тази схема около 60% от работещото население получава определени суми. При нея хората могат да се пенсионират на 62 години с малко или без никакво намаление в размера на пенсията (която би се получила при пенсиониране на 67 години). Според настоящите разпоредби е възможно пълно или частично пенсиониране, а на по-късен етап - повторно завръщане на работа. Тази схема не се отнася за хората със свободни професии.

Финансовата тежест тук се поема 40% от държавата и 60% от работодателите в частния сектор за трудещи се между 64 и 66 години. За групата между 62 и 63 години държавата не участва непосредствено. Но тя предоставя пълната сума за работещите в държавния сектор.

В схемата за ранно пенсиониране могат да се включат:

- Само хора, които работят в момента, когато подават документи за тази пенсия. Тогава те трябва да имат годишен доход, най-малко равен на съответната базова сума.
- Кандидати, които имат пенсионни точки по Националната осигурителна схема най-малко 10 години през периода от 50-ия си рожден ден до и включително годината, преди да подадат документи.
- Хора, които отговарят на условието през десетте години с най-висок доход след 1996-а приходите им средно да са били най-малко два пъти колкото базовата сума.

До 31.12.1999 г. броят на пенсионерите по тази схема е 25 630.

Очаква се общите разходи за пенсия по Националната осигурителна схема за напред да нарастват заради увеличението в броя на възрастните хора

До 2040 г. ще нарасне особено броят на хората над 67 години. Това се дължи на засилената раждаемост след Втората световна война. От 2010 до 2040 г. те ще се увеличат с повече от 70%.

Делът на хората над пенсионна възраст спрямо цялото население ще нарасне от 15% през 1980 г. до 24% през 2030 г. Този проблем се утежнява от засилящата се тенденция към ранно пенсиониране. Финансовото бремe ще нараства и заради все по-големия брой жени на платена работа през последните две десетилетия, което ще доведе до повишаване разходите за допълнителна пенсия. В същото време държавните средства ще намаляват заради постепенното ограничаване на приходите от нефта.

За да отговори на тези предизвикателства и на нарасалите нужди от здравни и социални грижи за застаряващото население, правителството създава две комисии по въпросите на пенсионната политика. Едната се занимава с проблема за средствата, нужни за Националната осигурителна схема, а другата - с възможностите за гъвкаво пенсиониране. Правителството продължава да работи върху нови проекти в тази насока.

ИЛЕАНА СТОЯНОВА